

СТАНОВИЩЕ

на дисертация за присъждане на научната и образователна степен „доктор” по Професионално направление 3.2. Психология (Трудова психология) на Мария Милкова Минкова, докторант към катедра „Социална, организационна, клинична и педагогическа психология”, Философски факултут, СУ „Св. Климент Охридски”

Тема на дисертацията: “Влияние на корпоративната социална отговорност върху ангажираността и поведението на служителите”

Изготвил становището: доц. д-р Ергюл Таир, ИИНЧ-БАН

Представеният от Мария Минкова дисертационен труд е значим научно-изследователски проект, проследяващ влиянието на корпоративната социална отговорност върху ангажираността и поведението на служителите. Докторантката обосновава *актуалността* на разглеждания проблем чрез извеждане на необходимостта от социално отговорно поведение от страна на бизнеса, не само като предпоставка за повишаване ангажираността на служителите, но и поради въздействието му върху дългосрочните икономически успехи на организацията. Трудът успява не само да синтезира и обобщи множество теоретични насоки и изследователски резултати по разглеждания проблем, но също така да реализира собствено емпирично изследване с научни и научно-приложни приноси.

Дисертацията е построена върху ясна концептуална основа, при спазване на всички изисквания, касаещи както планирането и провеждането на психологически изследвания, така и разработването и представянето на този вид научни трудове. В структурно отношение работата е представена чрез увод, изложение в четири глави, заключение, библиографска справка и приложения. Дисертацията е с обем от 287 страници, от които 102 страници

приложения. Дисертацията е адекватно илюстрирана чрез 19 таблици, 9 графики и 3 фигури. Използваната литература включва 286 източника, представителни за изследваната проблематика, от които 38 на кирилица, 233 на латиница и 15 интернет източника.

Теоретичният обзор на дисертацията, разработен в две глави, разглежда основните конструктори на изследването. Мария Минкова детайлно и задълбочено ни запознава със същността, историческото развитие и съвременните схващания за корпоративната социална отговорност (КСО). Наред с това се извеждат теоретичните подходи към КСО и се осъществява сравнителен анализ на моделите за изследване в САЩ, Европа и България. Внимание е отделено на подходи като теория за социалните договори, за корпоративното гражданство и др. Авторката задълбочено ни запознава и с концепциите за организационно гражданско поведение и ангажираността. Акцент се поставя върху детерминантите и последствията от ангажираността, както и на връзките с КСО. В детайли, изведени са факторите за формиране на организационно гражданско поведение и връзките с КСО. Обобщено мога да отбележа, че осъщественият *теоретичен обзор* е доказателство за много добро познаване на проблема от страна на Мария Минкова и илюстрира уменията ѝ да анализира научна литература. Все пак, трябва да се отбележи неговия обем и подробен характер, и да се посочи необходимостта от известно синтезиране и обобщение на представените теоретични подходи и изследвания.

В методологичната трета на глава на дисертацията се приема концептуален модел на изследването, който предполага динамични връзки между проучваните конструктори. Хипотезите са коректно формулирани и са носечени към проверка на влиянието на корпоративната социална отговорност върху ангажираността и поведението на служителите.

Приложеният за целите на изследването инструментариум включва: Въпросник за измерване на корпоративната социална отговорност, който се апробира за българска извадка; Utrexската скала за ангажираност в работата и Въпросник за организационно гражданско поведение. Представените коефициенти за вътрешна консистентност на използваните въпросници свидетелстват за висока надеждност на инструментите на изследването.

Проверката на хипотезите е осъществена чрез количествено изследване върху случайна извадка от 980 лица, от които 56,5% мъже и предимно с висше образование. Възрастта варира от 26 до над 55 г., като преобладават лицата от производствената, финансовата и хранително-вкусовата промишленост. Прави впечатление представянето на извадката както в табличен, така и в графичен вид, което е излишно.

За обработка на данните са приложени поредица от честотни, дисперсионни, корелационни и регресионни анализи. Получените резултати са коректно представени и свидетелстват за по-значим ефект на корпоративната социална отговорност върху ангажираността в работата, отколкото върху организационното гражданско поведение. По-конкретно, корпоративната социална отговорност е по-силен предиктор за енергичността, отдадеността и погълнатостта на служителите в работата, отколкото за тяхната привързаност към организацията. Също така, налице са статистически значими различия в корпоративната социална отговорност, ангажираността и организационното гражданско поведение на служителите в зависимост от възрастта и трудовия стаж. По-конкретно, служителите с по-дълъг трудов опит възприемат повече ползите от корпоративната социална отговорност, декларират по-висока ангажираност в работата и по-силна привързаност към организацията. Обобщено, авторката на настоящата дисертация е представила логично и

богато на резултати изследване, което има своите **научни и практически достойнства**.

Сред основните приноси на дисертацията заслужава да се отбележи в теоретичен план изведения и проверен емпиричен модел за влияние на корпоративната социална отговорност върху нагласите и поведението на личността в труда. Също така, в научно-приложен план може да се посочи установеното влияние на типа индустрия върху изследваните конструкти. В детайли, практиките за корпоративна социална отговорност се прилагат по-съществено в някои по-конкурентни сектори като производство, хранително-вкусова промишленост и финансови институции. Налице са значими различия според типа индустрия в социалните, екологичните и икономическите компоненти на корпоративната социална отговорност. Като цяло, екологичните ползи нямат влияние върху организационното гражданско поведение, докато икономическите ползи имат ограничен ефект върху участието, подчинението и лоялността (като прояви на организационно гражданско поведение), а социалните ползи биха допринесли за разширяване участието на служителите в такива форми на поведение.

Изведените научно-приложни приноси определят в значителна степен и полезността на настоящият труд за различни категории лица извън академичната среда, като консултанти и специалисти, извършващи мониторинг и оценка на прилагането на КСО в реални условия; ръководители на компании от различни сектори, които биха искали да подобрят ангажираността и поведението на своите служители, както и представители на различни сдружения и организации, които работят в областта на устойчивото развитие и КСО.

Представеният **автореферат** адекватно отразява дисертационната разработка с обем от 41 стр. Публикационната активност на докторантката

включва 7 самостоятелни теоретични публикации от участия в международни и национални научни форуми и Годишника на СУ по темата на дисертацията. Трябва да се посочи, че две от публикациите са под печат и при две от тях библиографската справка не е пълна.

В заключение, смятам, че дисертацията е по актуална и значима тема. Представеният труд доказва способностите на докторантката да планира, организира и проведе научно изследване, чиито резултати подходящо да анализира и представи. Всичко това ми дава основание да предложа на членовете на уважаемото научно жури да оцени дисертационния труд положително и гласувам с „Да” за присъждането на Мария Милкова Минкова на образователната и научна степен „доктор” по Професионално направление 3.2. Психология (Трудова психология).

28.09.2019 г.

Член на научното жури:

(доц. д-р Ергюл Таир)